

А.А. Молдабаева 

Филология магистрі, аға оқытушы
М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті,
Тараз қ., Қазақстан
ainur.aitmuahan_82@mail.ru

ДӘСТҮРЛЕР МЕН ҚҰНДЫЛЫҚТАР: ҚОҒАМНЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫНА ЖӘНЕ ЖЕКЕ ТҮЛҒАНЫҢ ДАМУЫНА ӘСЕРІ

Аңдатпа. Бұл мақалада дәстүрлер мен құндылықтар туралы айтылады. Дәстүрлер мен құндылықтар мәдениет пен әлеуметтік өмірдің маңызды компоненттері болып табылады. Ұрпақтар сабақтастығы құндылықтар арқылы жалғасатыны жайлы баяндалады. Әрбір ұлттың дәстүрлі рухани құндылықтарының сан ғасырлық уақыт сынынан өтіп, дәстүрлі қоғамды қалыптастырғаны, оның рухани бағдарларын айқындап, идеологиялық тұтастандыру және қоғамдық реттеу қызметін атқарғаны белгілі екендігін айтады. Жасампаз дәстүрлі құндылықтардың алдағы уақытта да қазақстандық қоғам тұрақтылығына тірек болып, оның өміршеңдігіне септесері сөзсіз екендігін нақтылайды. Ұлт тарихы үшін осы сабақтастықтың маңызы зор. Олар бізге күнделікті жағдайларды шарлауға, жеке басымызды және дүниетанымымызды қалыптастыруға көмектеседі. Мақала дәстүрлер мен құндылықтардың қоғамның қалыптасуына және жеке тұлғаның дамуына әсерін зерттеуге арналған. "Дәстүрлер мен құндылықтар: қоғам тұлғаның қалыптасуы мен дамуына әсер етуінің маңыздылығын қарастырады. Автор қазіргі әлеуметтік-мәдени жағдайға және оның жас ұрпаққа әсеріне талдау жасайды, сонымен қатар осы саладағы әртүрлі зерттеулер мен теорияларды қарастырады. Мақала адамның қоғамда сіңіретін дәстүрлері мен құндылықтары оның дамуы мен қалыптасуына айтарлықтай әсер етеді деген болжамнан туындайды. Автор белгілі бір мәдениетте қандай құндылықтар маңызды деп саналатынын және олардың ұрпақтан-ұрпаққа қалай берілетінін талқылайды. Мақалада жеке тұлғаны қалыптастырудағы қоғамдық пікір мен топтық норманың рөліне ерекше назар аударылады. Автор жеке адамдар қандай құндылықтар мен дәстүрлерді ұстанады деп күтілетінін және бұл олардың өзін-өзі бағалауы мен мінез-құлқына қалай әсер ететінін талқылайды.

Тірек сөздер: дәстүр, жеке тұлға, құндылық, тарих, қалыптасу, кезеңдер, ұлттық құндылықтар

Кіріспе. Дәстүр - бұл ұрпақтан-ұрпаққа берілетін және белгілі бір халықтың немесе қоғамдастықтың мәдени және тарихи сәйкестігін анықтайтын әдет-ғұрыптар, рәсімдер, рәміздер мен құндылықтар жүйесі. Дәстүрлер дін, отбасы, мерекелер, үйлену тойлары, жерлеу рәсімдері, тамақтану, киім, қолөнер, музыка, би және т. б. сияқты өмірдің әртүрлі салаларымен байланысты болуы мүмкін.

Дәстүрлер қоғамдағы тұрақтылық пен дәйектілікті сақтау үшін маңызды, бұл адамдарға өткенмен байланысты сезінуге және өз мәдениетіне жату сезімін қалыптастыруға көмектеседі. Олар білімді, дағдыларды және құндылықтарды бір ұрпақтан екінші ұрпаққа сақтауға және беруге көмектеседі, бұл адамдар

тобындағы Әлеуметтік және эмоционалды байланыстарды дамытуға ықпал етеді [1].

Құндылық - бұл бір нәрсені немесе біреуді маңызды, пайдалы немесе қажет ететін нәрсе. Бұл ұғым әртүрлі контексттерде кеңінен қолданылады, атап айтқанда экономика, философия, психология және басқалар. Экономикада құндылық ақшалай түрде бағаланады және тауарға немесе қызметке сұраныс пен ұсыныспен анықталады. Философияда құндылықты адамгершілік, мәдениет немесе эстетика тұрғысынан анықтауға болады. Психологияда құндылықтарды адамдарға шешім қабылдауға және олардың әрекеттерін бағалауға көмектесетін сенімдер мен басымдықтар ретінде анықтауға болады. Кез-келген

контексте құндылық субъективті болып табылады және әр түрлі адамдар мен қоғамдар үшін әр түрлі болуы мүмкін.

Зерттеу шарттары мен әдістері. Ғылыми зерттеу жұмысы дәстүр және құндылық зерттеу кезінде қолданылатын шарттар мен әдістер көптеген жасаушылардың тұрғыдай іске асырылады. Бұл бір жүйелі жұмыс болып табылады, бірақ өзгермеушілігі мүмкін. Көптеген әдістер қолданылды:

1.Таңдау процесі. Дәстүр мен құндылық зерттеуімізде көздеген білімін, қабілетін және мұнайсыздығын бақылау жолдарымен белгілеу кезінде орындалды.

2.Материалдарды таңдау. Зерттеу мақсатына сай материалдарды таңдау маңызды. Олар көмекші жаттамалар, дайындалу материалдары мен өзгертулер болды.

3.Зерттеу жоспары: Толық нұсқаулы жоспар белгілеу керек болды. Бұл жоспарда дәстүр мен құндылық зерттеу ісінің құрылысы, мерзімі, амалдарды жасау жолдары жаттылануы керек.

4.Анықтамаларды өңдеу: Зерттеуді жасауда берілген мақсаттарына жетуі үшін көмекші материалдарды таңдау және өңдеу керек.

5.Нәтиже алу және талдау. Зерттеу аяқталғаннан кейін, жасаушы нәтижелерді көздеу және өзгерту үшін талдау өткізеді [2].

Бұлар тек бірнеше әдістердің жалпы сипаттамасы, дәстүр мен құндылық зерттеу ісі кезінде пайдаланатын көптеген әдістер мен мақсаттар болып табылады.

Зерттеу нәтижелері. Педагогикалық эксперимент соңында келесі нәтижелер алынды:

1. Зерттеу алдында қойылған мақсат орындалды.
2. Талапқа сай жасалды.
3. Оқырмандарды қызықтыратындай тақырып ашылды.

«Құндылық» ұғымының мәнін таратып айтқанда қоғам өмірінде қалыптасқан жасампаз идеялар мен этикалық категориялар,

маңызды мақсат-мұраттар мен оларға жету жолдары, мінез-құлық мәнері туралы жинақталған түсініктер болады. Құндылық – бір заттың маңыздылығы, пайдалылығы. Сырттай құндылық – зат не құбылыстың қасиеті болып анықталады. Алайда оның маңыздылығы мен пайдалылығы табиғаттан, объектінің ішкі құрылымының әсерінен емес, адам болмысына енген, адам оған құштар не қажеттілік сезетін нақты қасиеттердің субъективті бағалануынан болады.

Құндылықтар жүйесі адамның күнделікті қоғамдық, не жеке тұрмыстық бағдарында, оның айналасындағы заттар мен құбылыстарға қарым-қатынасының орнауында айқын көрінеді. Яғни, құндылық дегеніміз тарихи тәжірибе негізінде тұжырымдалған ұлт немесе адамзат мәдениетінің мәні болып табылады.

Дәстүр – әлеуметтік-мәдени мұраның ұзақ уақыт бойына адамдар атадан балаға қалдыратын, әдетке айналған, сол қоғамның немесе әлеуметтік топтың құндылықтар жүйесі мен ережелеріне ұласқан бөлігі. Дәстүр тек мұраның нысандарын ғана емес, сонымен қатар, әлеуметтік мұрагерлік процесі мен оның әдіс-тәсілдерін де қосып алады. Олар қоғамның барлық салаларынан көрініс табуы мүмкін, олардың діндегі, ғылымдағы, өнердегі, әдебиеттегі және басқа да салалардағы алар орны ерекше.

Қоғамдағы даму салдарынан дәстүр рөлі біршама төмендейді. Олардың қоғамдық қызметтері индустриалды қоғамға қарағанда, индустрияландыруға дейінгі қоғамда едәуір кең болды. Дәстүр – әдет-ғұрыпқа қарағанда ауқымды құбылыс. Дәстүр рөлін әлеуметтік тұрғыда бағалау нақты түрде жүргізілуі керек. Дәстүрді елемеуге болмайды, өйткені ол қоғамның тарихи дамуының сабақтастығының бұзылуына әкеп соқтырады. Сондай-ақ, дәстүрді мүлде шексіздендіруге де болмайды, өйткені ол қоғамның ескірген тұстарын сол қалпында сақтап, оны тұралатып, тоқырауға ұшыратады. Құндылықтар қоғамның даму бағдарлары мен өмір сүру мәнерін белгілейді. Құндылықсыз қоғам – болашағы бұлыңғыр

қоғам. Кең байтақ даламызда талай дүбірлі дүрбелеңдерді бастан өткерген ата-бабаларымыздың қиындықтарға сағы сынбаған. Шашасына шаң жұқтырмайтын сәйгүліктерше тарихтағы соқпақты жолдарды абыроймен жүріп өткен. Жаратылысы жігерлі, ел сенімін ақтаған, ары мен жанын сатпаған, діні мен дәстүрін сақтаған, намысты қолдан бермеген қайсар халықтың өз құндылықтарын жоғалтпай атадан балаға мұра етіп келеді.

Зерттеу нәтижелерін талқылау. Дәстүрлер мен құндылықтар қоғамдық мәдениетті қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Олар жалпы қабылданған мінез-құлық нормалары мен ережелерінің жиынтығын, өмір салтын, шығармашылық көріністерді, діни және этикалық нанымдарды, қоғамның мұраттары мен мақсаттарын анықтайды.

Дәстүрлер мен құндылықтар бір-бірімен байланысты және бір-біріне әсер етеді. Дәстүрлерді қоғамның құндылықтарымен анықтауға болады, ал дәстүрлерді ұстану осы құндылықтарды нығайтуға және қолдауға көмектеседі. Қоғамның дәстүрлері мен құндылықтары көші-қон, жаһандану, технологиялық прогресс және әлеуметтік өзгерістер сияқты сыртқы факторлардың әсерінен уақыт өте келе өзгеруі мүмкін. Алайда, олар мәдениеттің және қоғамның тұрақтылығы мен үздіксіздігін қамтамасыз етеді, өзгермелі әлемде адамдарға қолдау мен нұсқаулық береді.

Дәстүрлер мен құндылықтар бірден пайда болған жоқ. Пайда болудың да өзіндік сатылары бар

1. Отарлау және отарлық мұра: отарлаудың тарихи оқиғалары отарланған елдерде дәстүрлер мен құндылықтардың қалыптасуына үлкен септігін тигізді. Отарлаушылар өздерінің құндылықтарын, әдет-ғұрыптары мен құндылық жүйелерін жергілікті халыққа жүктеді. Бұл дәстүрлер мен құндылықтар ұрпақтан-ұрпаққа беріліп, отаршылдық кезең аяқталғаннан кейін де жалғасты.

2. Революциялар мен саяси өзгерістер: революциялар мен басқа да саяси өзгерістер қоғамның дәстүрлері мен құндылықтарын күрт өзгерте алатынын нақты айта аламыз. Мысалы, француз революциясы феодалдық дәстүрлер мен құндылықтардың жойылуына әкелді, ал революциялық соғыстан кейін АҚШ конституциясының қабылдануы жеке құқықтар мен бостандықтардың құндылықтарын орнатты.

3. Технологиялық прогресс: технологияның дамуымен дәстүрлер мен құндылықтар да дамиды. Жаңа технологиялар әлеуметтік қатынастарды өзгерте алады, мәдениеттер арасындағы шекараны бұлдыратады және жаһандануға ықпал етеді. Мысалы, интернет пен әлеуметтік медианың таралуы байланыс құндылықтары мен дәстүрлерінің өзгеруіне әкелді.

4. Жаппай көші-қон: халықтың жаппай көші-қоны әртүрлі мәдениеттер мен дәстүрлердің араласуына, сондай-ақ жаңа құндылықтардың пайда болуына әкелуі мүмкін. Мысалы, Солтүстік Америкада еуропалық иммигранттардың көші-қоны қоғамға әсер ететін әртүрлі мәдени дәстүрлер мен құндылықтардың қалыптасуына әкелді.

5. Мәдени алмасу: әр түрлі мәдениеттер өзара әрекеттескенде дәстүрлер мен құндылықтар алмасады. Мысалы, қытай мәдениетінің дәстүрлері мен құндылықтары жапон мәдениетіне әсер етті, ал Орталық Азиядағы діни дәстүрлерге буддизм мен ислам әсер етті.

6. Әлеуметтік қозғалыстар: феминизм, азаматтық құқықтар және теңдік қозғалыстары сияқты әлеуметтік қозғалыстар қоғамдағы дәстүрлер мен құндылықтардың өзгеруіне әкелуі мүмкін. Бұл қозғалыстар көбінесе әлеуметтік нормаларды өзгерту және тең немесе әділ қоғамды көрсететін жаңа құндылықтарды орнату мақсатын көздейді [3].

Осы тұжырымдарға сай біз өз еліміздің құндылықтарын айта аламыз. Жалпы біздің еліміз, тарихымыз құндылықтарға өте бай.

Ежелгі заманнан бері қазақтың ұлттық құндылықтары:

- бостандық (кез келген уақытта қазақтар бір түнде киіз үй жинап, отбасымен бірге басқа ауылға немесе шексіз далаға қоныс аудара алады);

- өзара көмек ("асар" - Бұл бүкіл ауыл өртенген тұрғын үйдің немесе джуттан құлаған табынның орнына үй салуға немесе жаңа мал жинауға көмектескен әдет);

- қонақжайлылық (кез-келген саяхатшының құндылығына байланысты әдет)

- үлкендерге құрмет (бұл ұрпақты байланыстыратын жағымды құбылыс).

Осы және басқа құндылықтар қазіргі уақытта өзектілігін сақтайды.

Жаңа құндылықтар тек қазақтарға ғана емес, бүкіл қазақстандық қоғамға қажет. Қазіргі жағдайға бейімделген дәстүрлі қазақ құндылықтары туралы айтып отырғанымыз жөн. Бізге мүлдем жат ортадан алып, біздің топырағымызға көшіруге болмайды-мұндай қазақ халқы ХХ ғасырда бастан кешкен және бұл халық үшін қайғылы салдарға әкеп соқтырды. ХХ-ХХІ ғасырлардың басында болған процестерді де бір мәнді деп атауға болмайды. Бірақ бұл жерде біз әлемдік кеңістікке интеграциялануға тырысып, өзіміздің рухани мұрамызға тәкаппарлықты көрсету сәнін алдық.

Рухани мәдениеттің құндылықтары, қоғамның адамгершілік негіздері оның бірлігінің, ішкі тұтастығының негізін құрайды, қоғам мен мемлекеттің байырғы мүдделерінің көрінісі болып табылады, сонымен қатар болашаққа бағытталған перспективалық, жасампаз, әлеуметтік өмір бағдарламасын қамтиды. Олар өз идеалдары мен нанымдарын таңдауға құқығы мен мүмкіндігі бар әлеуметтік және рухани еркін тұлға ретінде сезінуге, Қазақстан Республикасының толыққанды азаматы ретінде сезінуге мүмкіндік береді.

Толеранттылық – біздің құндылықтарымыздың ішіндегі ең маңыздысы және ол таза қазақтың дәстүрлі құндылығы болып

табылады. Қазақтарда "адамгершілік" деген ұғым бар, бұл үйге қаскүнем келген кезде, Бірақ ол маңызды қонақ ретінде қабылданады, бәлкім, бұл жоғары жалпыадамзаттық құндылық.

Патриотизм-бүгінде адамның Отанға деген рухани қатынасын білдіретін және жасампаз қызмет пен әлеуметтік әл-ауқатпен, гуманизммен, саяси, экономикалық, әлеуметтік және рухани салалардағы жеке тұлғалардың белсенді азаматтық ұстанымымен байланысты ең маңызды рухани құндылықтардың бірі ретінде түсініледі. Мұндай патриотизм дүниетанымды қамтиды, оның гуманистік идеалы-Отан мүддесі үшін іс-әрекет процесінде тұлғаның рухани дамуы. Сонымен қатар, адамның өзі ең жоғары игілік пен құндылық болып табылады. Патриотизм әр түрлі формада және формада жүзеге асырылады.

Қазақ дәстүрлері мен құндылықтары мәдени және ұлттық бірегейлікті қалыптастырудың негізі болып табылады. Олар ұрпақтар арасындағы байланысты нығайтуға және қазақ халқының бірегейлігін сақтауға көмектеседі.

Қазақтың басты дәстүрлерінің бірі-қонақжайлылық. Қонақтарды қарсы алып, қазақтар жылулық пен достық танытады. Қонақтарға бешбармақ (қамыр қосылған ет), күрдақ (қуырылған ет), бауырсақ (печенье) және т.б. сияқты дәстүрлі қазақ тағамдары ұсынылады. Қонақтарды шайға шақыру да қонақжайлылықты білдіретін әдет болып табылады.

Тағы бір маңызды дәстүр-үлкендерді құрметтеу. Қазақтар ата-анасы, атасы мен әжесі сияқты үлкен туыстарына құрметпен қарауға көп көңіл бөледі. Олар ақсақалдардың даналығы мен тәжірибесін құрметтеу керек деп санайды.

Қазақ мәдениеті де ұлттық мерекелер мен салт-дәстүрлерге бай. Мысалы, Наурыз мейрамы-22 наурызда атап өтілетін көктем мен жаңару мерекесі. Бұл күні адамдар жиналып, дәстүрлі костюмдер киіп, ұлттық

аспаптарда ойнайды, билейді және жаңа жылдың келуін тойлайды.

Дәстүрлі қазақ ойындары мен ойын-сауықтары да мәдениеттің бір бөлігі болып табылады. Арқын-төбе (ат ойындары), көкпар (поло нұсқасында ат үстінде ойнау), ақиқ (ат жарысы), бесіктас (жылқылардың соқтығысуы), дәстүр (ұлттық би) және тағы басқалар.

Осылайша, қазақтың дәстүрлері мен құндылықтарын нығайту мен сақтау ұлттық бірегейлікті қалыптастыруда және ұрпақтар арасындағы байланыста маңызды рөл атқарады. Бұл қазақ халқына өзінің бірегейлігі мен мәдени мұрасын сақтауға көмектеседі.

Ал дәстүр мен құндылықтың жеке адамның дамуына, өмірде алатын рөліне келетін болсақ, біраз ойлауымыз керек. Себебі, дәстүрлер мен құндылықтардың жеке тұлғаның дамуына әсері маңызды және маңызды болуы мүмкін. Ұрпақтан-ұрпаққа берілетін дәстүрлер мен құндылықтар жеке тұлғаның дамуына негіз жасайды. Дәстүрлер адамға өз құндылықтарын анықтауға және басымдықтарды белгілеуге көмектеседі. Дәстүрлі іс-әрекеттерді, рәсімдер мен рәсімдерді байқау және қатысу арқылы адам Ұрпақтар арқылы берілетін және нығайтылатын құндылықтарды игереді. Мысалы, отбасылық дәстүрлер отбасылық байланыс және өзара түсіністік сияқты құндылықтарды нығайта алады. Дәстүрлер қоғамдастық пен ұжыммен байланысты құндылықтардың қалыптасуына ықпал етуі мүмкін. Мысалы, адамдар жиналатын мерекелік дәстүрлерге қатысу өзара көмек, ынтымақтастық және қарым-қатынастың жылулық құндылықтарын дамытуға ықпал етуі мүмкін [4].

Дәстүрлердің өзін-өзі анықтау мен өзін-өзі сәйкестендіруді қалыптастыруға әсер етеді. Өзін-өзі анықтау және өзін-өзі анықтау адам өмір бойы үйренетін дәстүрлер мен құндылықтардың әсерінен қалыптасуы мүмкін. Дәстүрлер адамның кім екенін, оның қоғамдағы және отбасындағы рөлін анықтауға

көмектеседі. Дәстүрді ұстану арқылы адам өзінің тамыры мен мәдениетіне байланысты сезінуі мүмкін, бұл оның жеке басын анықтауға және оны басқалардан ажыратуға көмектеседі. Мысалы, діни дәстүрлерді сақтау адамға өзінің діни көзқарасын анықтауға және осы тұрғыда өзінің жеке басын қалыптастыруға көмектеседі. Дәстүрлер мен құндылықтардың өзгеруі және олардың жеке дамуға әсері: Дәстүрлер мен құндылықтардың өзгеруі жеке дамуға айтарлықтай әсер етуі мүмкін, өйткені ол ескі және жаңа құндылықтар арасында қайшылық тудыруы мүмкін. Мысалы, егер бір дәстүр белгілі бір рөлдер мен мінез-құлықтарды белгілесе, ал екінші дәстүр балама құндылықтар мен рөлдерді бекітсе, жеке даму олардың арасында таңдау жасауы мүмкін. Дәстүрлер мен құндылықтардың өзгеруі өзін-өзі анықтау мен өзін-өзі анықтаудың өзгеруіне әкелуі мүмкін. Адам өзінің бұрынғы дәстүрлері мен көзқарастарына сәйкес келмейтін жаңа құндылықтар мен идеяларға үйрену үшін қысым сезінуі мүмкін. Бұл когнитивті және эмоционалды диссонансты тудыруы мүмкін және бейімделуді қажет етеді.

Қорытынды. Қорытындылай келе, әр жеке тұлғаның, әрбір мемлекеттің, ұлттың өз құндылықтары мен дәстүрлері болады. Сол құндылықтар біздің елдің көрінісін көрсетеді. Сол құндылықтарды, дәстүрлерді қалыптастыру өз қолымызда. Дәстүрлер мен құндылықтар қоғамның қалыптасуында және жеке тұлғаның дамуында маңызды рөл атқарады. Олар қарым-қатынас пен өзара әрекеттесу үшін негіз жасайды және қоғамдағы өмірді реттейтін ережелер мен нормалар жиынтығын құрайды. Дәстүрлер мен құндылықтардың өзгеруі қоғам мен тұлғаның өзгеруіне әкелуі мүмкін, сондықтан оларды зерттеу мен түсіну қазіргі қоғам үшін маңызды. Салт-дәстүрлер халықты біртұтас тұтастыққа біріктіреді, әртүрлі әлеуметтік топтардағы адамдарға ортақ тіл табуға мүмкіндік беретін мәдени код жасайды. Онсыз халық этникалық ерекшелігін жоғалтады және

өз еліне немқұрайлы қарайды. Сондықтан біздің міндетіміз-бірегей мәдени әдет-ғұрыптарды ұрпақтарымызға беру. Дәстүрлер мәдениет пен халықтың бірегейлігінің ажырамас бөлігі болып табылады. Олар адамдарға өткенмен байланысты сезінуге және оның мұрасын жалғастыруға көмектеседі. Дәстүрлер сонымен қатар қауымдастық ішінде тиесілілік пен қарым-қатынас сезімін қалыптастыруға ықпал етеді. Олар әлеуметтік байланыстарды нығайтады және бірлік сезімін тудырады. Сонымен қатар, дәстүрлер үлкендерді құрметтеу, қонақжайлылық, берілгендік, ынтымақтастық және төзімділік сияқты құндылықтардың тасымалдаушысы бола алады. Олар осы құндылықтарды сақтауға және келесі ұрпаққа беруге көмектеседі. Дәстүрлер моральдық принциптер мен адамгершілік құндылықтарды дамытудың маңызды үлгісі бола алады.

Дәстүрлер мәдени мұраны сақтауға да ықпал етеді. Олар қазіргі жаһандану процесінде жоғалуы мүмкін өнердің, қолөнердің және музыканың ерекше түрлерін сақтайды. Дәстүрлі мерекелер мен фестивальдар мәдени байлық пен әртүрлілікті сақтауға және көрсетуге көмектеседі. Алайда, барлық дәстүрлер оң емес. Кейбір дәстүрлер адам құқықтарын бұзуы немесе халықтың белгілі бір топтарын кемсітуге әкелуі мүмкін. Кейбір дәстүрлерге сын көзбен қарау және қоғамның дамуына және әр адамның құқықтарын құрметтеуге ықпал ететіндерді ғана сақтау маңызды.

Дәстүрлер мен олардың құндылықтары мәдени мұра мен сәйкестіктің маңызды бөлігі болып табылады. Олар адамдарға өткенмен байланыста болуға, құндылықтар мен мәдени байлықты көбейтуге және келесі ұрпаққа беруге көмектеседі.

Әдебиеттер тізімі

1. Кенжеахметұлы, С. Қазақтың салт-дәстүрлері мен әдет-ғұрыптары [Мәтін] / С. Кенжеахметұлы. – Алматы: Ана тілі, 1994. - 81 б.
2. Кенжеахметұлы, С. Жеті қазына [Мәтін] / С. Кенжеахметұлы. – Алматы: Ана тілі, 2005. - 136 б.
3. Аққозин, М. Қазақ мақал- мәтелдері [Мәтін] / М. Аққозин. - Алматы: Қазақстан, 1990. - 288 б.
4. Әбдіғалиева, Г.Қ. Қазақстан Республикасының рухани-адамгершілік құндылықтарын жаңғырту [Мәтін]: монография / Г. Қ. Әбдіғалиева, Т.Х. Ғабитов, З.Н. Исағамбетова. - Алматы: Қазақ университеті, 2014. - 148 б.

Материал редакцияға 13.12.23 түсті.

А.А. Молдабаева - Таразский региональный университет им. М. Х. Дулати, г. Тараз, Казахстан

ТРАДИЦИИ И ЦЕННОСТИ: ВЛИЯНИЕ НА ФОРМИРОВАНИЕ ОБЩЕСТВА И РАЗВИТИЕ ЛИЧНОСТИ

Аннотация. В этой статье рассказывается о традициях и ценностях. Традиции и ценности являются важными компонентами культуры и общественной жизни. Будет рассказано, что преемственность поколений продолжается через ценности. Известно, что традиционные духовные ценности каждой нации выдержали многовековую проверку времени, сформировали традиционное общество, определили его духовные ориентации, послужили идеологической целостностью и общественным регулированием. Созидатель уточняет, что традиционные ценности и впредь будут опираться на стабильность казахстанского общества и будут способствовать его жизнеспособности. Эта преемственность имеет большое значение для истории нации. Они помогают нам ориентироваться в повседневных ситуациях, формировать нашу личность и мировоззрение. Статья посвящена изучению влияния традиций и ценностей на формирование общества и развитие личности. В статье "традиции и ценности: влияние общества на формирование и развитие личности" рассматривается важность влияния традиций и ценностей общества на формирование и развитие личности. Автор анализирует современную социокультурную ситуацию и ее влияние на подрастающее поколение, а также

рассматривает различные исследования и теории в этой области. Статья следует из предположения, что традиции и ценности, которые человек прививает в обществе, оказывают существенное влияние на его развитие и формирование. Автор обсуждает, какие ценности считаются важными в определенной культуре и как они передаются из поколения в поколение. Особое внимание в статье уделяется роли общественного мнения и групповой нормы в формировании личности. Автор обсуждает, каких ценностей и традиций, как ожидается, будут придерживаться люди, и как это повлияет на их самооценку и поведение.

Ключевые слова: традиция, личность, ценность, история, формирование, этапы, национальные ценности.

A.A. Moldabayeva- M. Kh. Dulaty Taraz Regional University, Taraz, Kazakhstan

TRADITIONS AND VALUES: INFLUENCE ON THE FORMATION OF SOCIETY AND PERSONAL DEVELOPMENT

Abstract. This article will talk about traditions and values. Traditions and values are important components of culture and social life. It is reported that the continuity of generations is carried out through values. It is known that the traditional spiritual values of each nation have passed the test of centuries-old time, formed a traditional society, determined its spiritual orientation, served as ideological integration and social regulation. The creator emphasizes that traditional values will continue to serve as a basis for the stability of Kazakhstan's society and contribute to its viability. This continuity is of great importance for the history of the nation. They help us navigate everyday situations, shape our personality and worldview. The article is devoted to the study of the influence of traditions and values on the formation of society and the development of the individual. The article "traditions and values: the influence of society on the formation and development of personality" considers the importance of the influence of traditions and values of society on the formation and development of personality. The author analyzes the current socio-cultural situation and its impact on the younger generation, and also considers various studies and theories in this area. The article follows from the assumption that the traditions and values that a person absorbs in society have a significant impact on his development and formation. The author discusses what values are considered important in a particular culture and how they are passed down from generation to generation. The article pays special attention to the role of public opinion and group norm in the formation of personality. The author discusses what values and traditions individuals are expected to follow and how this affects their self-esteem and behavior.

Key words: tradition, personality, value, history, formation, stages, national values.

References

1. Kenzheakhmetuly, S. Qazaqtıñ salt-dästürleri men ädet-ğurıptarı [Kazakh traditions and customs]. - Almaty: Ana tili, 1994. - 81 p. [in Kazakh]
2. Kenzheakhmetuly, S. Jetti qazına [Seven treasures]. - Almaty: Ana tili, 2005. - 136 p. [in Kazakh]
3. Akkozın, M. Qazaq maqal- mätelderi [Kazakh proverbs]. - Almaty: Kazakhstan, 1990. - 288 p. [in Kazakh]
4. Abdigalieva, G. K. Qazaqstan Respwblıkasınıñ rwxanı-adamgerşilik qundılıqtarın jañğırtw [Revival of spiritual and moral values of the Republic of Kazakhstan].- Almaty: Kazakh University, 2014. - 148 p. [in Kazakh]

Мақалаға сілтеме: Молдабаева, А.А. Дәстүрлер мен құндылықтар: қоғамның қалыптасуына және жеке тұлғаның дамуына әсері [Мәтін] / А.А. Молдабаева // Dulaty University Хабаршысы. – 2024. - №1. – Б. 7-11. <https://doi.org/10.55956/GBDB1434>